

В І Д Г У К

**офіційного опонента, доктора політичних наук, професора
Новакової Олени Вікторівни на дисертаційне дослідження Ємельянової
Ганни Іванівни «Потенціал політичної еліти в Україні: особливості
формування та впливу на сучасний політичний процес», подане на
здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю
23.00.02 – політичні інститути та процеси**

Дисертаційне дослідження Ємельянової Ганни Іванівни присвячене актуальній проблемі сучасного політичного процесу. Питання, що пов'язані з процесом формування політичної еліти, важливі для сучасного українського суспільства, в якому представлений широкий спектр соціальних, філософських, економічних та політичних ідей і напрямків. Як вірно визначає дисертантка, сучасний стан, якість та тенденції щодо подальшого розвитку вітчизняної політичної еліти за своїми характеристиками лише частково відповідають морально-ціннісному та функціональному змісту даного поняття. Крім того, слід погодитися з висновком, що дослідження цієї проблематики, які відбулися до 2013–2014 років, потребують уточнення та доповнення. За ці роки змінилися не тільки умови здійснення політичної діяльності елітою, але й виник дуже цікавий зарубіжний досвід та окремі випадки застосування сучасною вітчизняною політичною практикою нових методик та підходів. Тобто, переосмислення вимагають як класичні думки щодо політичної еліти та лідерства, так і визначення шляхів формування, оновлення, зміни еліт в Україні в світлі подій останніх років. Тобто актуальність тематики даного дисертаційного дослідження не викликає сумніву.

Аналіз дисертаційної роботи Ємельянової Ганни Іванівни показує, що дана робота заповнює існуючі прогалини в зазначеній проблематиці, а це є дуже важливим та значущим. Тема дисертаційного дослідження відповідає перспективному плану основної науково-дослідницької роботи кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та безпосередньо

пов'язано з комплексною науково-дослідницькою темою «Трансформаційний процес в Україні: основні проблеми та умови їх вирішення» (№ державної реєстрації 0109U000215), одним із виконавців якої є дисертантка.

Основною метою дисертаційної роботи є визначення головних складових процесу формування політичної еліти. Для досягнення мети авторка в процесі дослідження вирішувала актуальні та важливі завдання, зокрема: було розглянуто головні аспекти теоретико-методологічної бази дослідження політичної еліти. Для цього було окреслено рівень наукової розробки та джерельної бази дослідження; охарактеризовано наукові підходи та методологічні засади розвитку досліджуваного концепту; окрему увагу дисертанткою приділено плюралізму еліт в рамках як теоретичного вивчення, так й аспектів застосування. Зокрема, використання методу системного аналізу дало змогу розглянути сутність та місце інституту еліти та лідерства в системі загальних засад формування політичної еліти. Предметно-регулятивний аналіз змісту явища елітарності та аналіз політичних вчень здійснено за допомогою методологічних дискурсів філософської думки, що дало можливість конкретизувати поняття плюралізму еліт. Системно-структурний підхід сприяв кореляції методологічних принципів, що дало змогу виявити специфіку елітарної парадигми як детермінанти сучасного українського політичного процесу в світлі політичних подій сьогодення.

Також в рамках дослідження було проаналізовано динаміку розвитку політичної еліти, тут головну увагу було зосереджено на перспективі українського політичного процесу та на аналізі зарубіжного досвіду. Важливим здобутком дисертації стало ґрунтовне дослідження структури елітарних кіл в сфері політичного управління, формування ресурсної бази політичної еліти та її функцій. Цікавим є аналіз традиційних та новітніх підходів щодо системи відбору та результативності еліти, визначення розуміння елітарної інженерії. Авторка в роботі обґрунтовує необхідність

застосування даного терміну для процесу формування вітчизняної політичної еліти.

Логічним виглядає звернення до проблематики політичного лідерства в процесі побудови елітарних груп в Україні. Для цього Г. Ємельянова визначає суспільне призначення політичного лідера, дає характеристику інноваційного політичного потенціалу молоді в Україні та обґрунтовує необхідність політичної волі, як важливого елементу в діяльності політичного лідера та представників політичної еліти.

В роботі мають місце висновки та положення, які мають наукову новизну. Зокрема, значну теоретичну та прикладну вагу має підхід до розуміння інноваційного політичного потенціалу лідерства, який реалізується у подальшому в створенні нового типу еліти. Авторка представляє образ інноваційної еліти в контексті особливих характеристик, відносин, які характеризують стан зв'язків в елітарній групі; відносин політичної еліти з іншими елітами та масами; засобів рекрутування політичної еліти; роль та функції політичної еліти в суспільстві. Вірно зазначено, що інноваційний політичний потенціал молоді виступає компонентом політичного процесу та передбачає наявність комплексу специфічних характеристик, внутрішніх можливостей і здібностей молодих людей, а також новаторських поглядів на вирішення актуальних політичних або суспільних проблем та завдань, і зроблено висновок, що саме це дозволяє молоді займатися інноваційною політичною діяльністю і позитивно функціонувати в сучасному суспільстві та політичному процесі.

Крім того, викликає безумовний інтерес авторська концепція щодо визначення індексу інноваційного політичного потенціалу. Г. Ємельянова стверджує, що метою визначення індексу є оцінка та відображення можливостей елітарної групи щодо реалізації еліт-орієнтованої діяльності. Мова йде про такі субіндекси, як людський капітал; професійна підготовка та політична інтеграція; інституційне оточення; використання політтехнологій; синтетичне мислення.

Оригінальність роботи підтверджується презентацією методики розрахунку показника інноваційного політичного потенціалу, яка передбачає обчислення параметрів, що поділяються на відповідні групи: це можливості людини, що включають в себе такі інноваційні виміри – «людські ресурси», «відкритість, привабливість та рівень розвитку», а також «фінанси та підтримку»; політична активність, яка передбачає: «інвестиції», «інтелектуальні активи»; результати (індикатори створення знань); індикатори дифузії інновацій; індикатори освоєння (впровадження) інновацій; індикатори інтелектуального розвитку. Безумовно, такий підхід є цікавим, науковим та самостійним.

У дисертаційному дослідженні уточнюється природа політичної еліти шляхом визначення її якісних характеристик. В даному випадку авторка проводить диференціацію елітологічних уявлень і визначає, що слід застосовувати педологічний рівень у сукупності з мотиваційно-діяльнісним рівнем, що проявляється у визначенні рівня інтелекту людини та дає можливість розвиватися процесу елітизації через еліт-орієнтовану діяльність, враховуючи метаіндивідуальну структуру.

Структура дисертації є логічною, відповідає меті та завданням. У першому розділі «Теоретико-методологічна база дослідження політичної еліти» дається аналіз рівня наукової розробки та джерельна база дослідження: представлено концептуальні підходи та визначено методологічні засади дослідження елітарного концепту; окрема увага приділяється аналізу теорії плюралізму еліт. У другому розділі «Формування та динаміка політичної еліти: перспектива українського політичного процесу та зарубіжний досвід» дається аналіз структури елітарних кіл в сфері політичного управління; досліджено процес формування політичної еліти та окрема увага приділяється зарубіжному досвіду. У третьому розділі «Політичний лідер в процесі побудови елітарних груп в Україні» визначено роль та суспільну функцію політичного лідера; представлено розуміння

інноваційного політичного потенціалу; досліджено політичну волю в діяльності політичного лідера та сучасної політичної еліти.

Виходячи з аналізу тексту дисертації та автореферату, наукових публікацій можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Ємельянової Ганни Іванівни має відповідне теоретичне та практичне значення. Разом з тим, як у будь-якій науковій роботі, в дисертації є й відповідні дискусійні положення, що вимагають подальшого обговорення. До них, зокрема, варто віднести такі:

1. Авторка у першому та другому розділах аналізує природу, сутність, призначення та роль політичних еліт, але майже не висловлює своє ставлення до даної проблематики. Хотілося б докладніше дізнатися думку Г. І. Ємельянової з цих питань.

2. В роботі досить багато уваги приділяється освіті представників політичної еліти України та інших країн. У цьому контексті доречним був би аналіз освіти депутатів Верховної Ради України. Якою є питома вага депутатів, що мають необхідну освіту, позитивний досвід та професійні компетентності в сфері політичної діяльності?

3. У другому розділі дисертації корисно було б проаналізувати емпіричні данні щодо формування Верховної Ради України VIII скликання. Це дозволило б відповісти на питання про співвідношення кількісного та якісного вимірів процесу оновлення вищого законодавчого органу України.

4. Більш докладного пояснення потребує також питання щодо ліфтів політичної еліти. Зокрема, чи впливає конкретний тип виборчої системи на формування політичної еліти України?

Слід зазначити, що зауваження і побажання є певною мірою дискусійними, вони спрямовані на підвищення якісного рівня дисертаційного дослідження та не впливають на загальне позитивне враження про нього.

Висновки та положення, викладені в даній роботі, пройшли необхідну апробацію та опубліковані в фахових виданнях з політології. Основні положення й висновки дисертаційної роботи відображені в 17 наукових

публікаціях, з яких 5 надруковані у вітчизняних фахових наукових виданнях із політичних наук, 1 – у міжнародному науковому виданні, 7 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 4 – в інших наукових виданнях. Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичними, матеріал викладено науковою мовою, послідовно та логічно. Загальний аналіз змісту дисертаційної роботи Ємельянової Ганни Іванівни свідчить про творчість, обґрунтованість, цілісність та самостійність даного дослідження, про його високий науковий рівень, наявність не тільки теоретичного, але й практичного значення.

Таким чином, дисертація Ємельянової Ганни Іванівни є самостійною кваліфікованою працею, яка містить обґрунтовані результати проведених наукових розробок, які мають важливе значення для подальшого розвитку політичної науки в Україні та вирішення актуальних проблем підвищення ефективності та дієздатності політичної еліти Авторкою здійснено плідне творче дослідження, показано вміння науково мислити, системно аналізувати науковий теоретичний матеріал і фактичні дані та здійснювати узагальнення наявного матеріалу.

Вважаю, що дисертація Ємельянової Ганни Іванівни «Потенціал політичної еліти в Україні: особливості формування та впливу на сучасний політичний процес», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси відповідає основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, професор
професор кафедри політичних наук
Національного педагогічного
університету ім. М. П. Драгоманова

В. Новакова

Підпис	<i>[Signature]</i>
ЗАВІРЯЮ: зав.канцелярією	
НПУ ім. М.П.Драгоманова	
« 10 »	01 20 19 р.